

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: W cieszyńskiej siedzibie Uniwersytetu Śląskiego

Author: Halina Rusek

Citation style: Rusek Halina. (2013). W cieszyńskiej siedzibie Uniwersytetu Śląskiego. W: R. Mrózek, U. Szuścik (red.), "Z przeszłości i współczesności kształcenia pedagogicznego w Cieszynie" (S. 89-102). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Halina Rusek

W cieszyńskiej siedzibie Uniwersytetu Śląskiego*

W 1971 roku utworzono w Cieszynie Filię Uniwersytetu Śląskiego jako Wyższe Studium Nauczycielskie¹ nieprzypadkowo – wszak tradycje kształcenia, a przede wszystkim kształcenia nauczycieli, sięgają w Cieszynie początków XX wieku. Jednostka ta uległa w swojej czterdziestoletniej historii różnorodnym przeobrażeniom, ostatecznie tak głębokim, jak zmiana formy organizacyjnej. 28 czerwca 2005 roku Senat Uniwersytetu Śląskiego podjął uchwałę o przekształceniu Filii UŚ w dwa wydziały tego Uniwersytetu umiejscowione w Cieszynie². Choć decyzja ta w różnych środowiskach Cieszyna i regionu budzi do dziś pewien niepokój, dla społeczności akademickiej – studentów oraz pracowników naukowych i dydaktycznych – oznacza awans oraz wyższą jakość z punktu widzenia formalnego zorganizowania.

Obecnie w Cieszynie mają siedzibę dwa Wydziały: Artystyczny oraz Etnologii i Nauk o Edukacji, w których na sześciu kierunkach i licznych specjalnościach 240 nauczycieli akademickich kształci ponad 6 tysięcy stu-

---

* Zmieniona wersja artykułu: H. Rusek: *Uniwersytet Śląski z siedzibą w Cieszynie w procesie przemian*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim. Studia, rozprawy, przyczynki*. Red. A. Korzeniowska et al. Katowice 2009, s. 119–133.

¹ Taka nazwa cieszyńskiej jednostki: „Filia Uniwersytetu Śląskiego – Wyższe Studium Nauczycielskie”, została jej nadana na mocy Zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 15 maja 1971 roku.

² Niniejszy tekst powstał na podstawie dokumentacji Uniwersytetu Śląskiego, znajdującej się w Archiwum UŚ w Cieszynie i Katowicach. Wykorzystano ponadto opracowania: *W zwiercadle ćwierćwiecza. Uniwersytet Śląski w Katowicach. Filia w Cieszynie 1971–1995*. Red. R. Mrózek. Cieszyn 1995 oraz *Od tradycji do współczesności. Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie 1971–2000*. Red. R. Mrózek. Cieszyn 2000.

dentów na studiach stacjonarnych oraz niestacjonarnych. Tymczasem początki procesu kształcenia studentów w Cieszynie były skromniejsze – w 1971 roku studiowały tu zaledwie 124 osoby na studiach stacjonarnych, nazywanych w tamtych latach dziennymi.

W latach siedemdziesiątych w ramach Wyższego Studium Nauczycielskiego podjęto kształcenie w zakresie trzech kierunków studiów: filologii polskiej, historii z wychowaniem obywatelskim oraz nauczania początkowego z wychowaniem muzycznym; 124 pierwszych studentów było kształconych przez 2 samodzielnych pracowników naukowych i 13 młodszych pracowników naukowo-dydaktycznych. Już rok później nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym przekształcono w kierunek wychowanie muzyczne. Równie szybko doszło do zmian organizacyjnych w cieszyńskiej jednostce. W 1973 roku, w wyniku reorganizacji tego typu studiów w skali ogólnokrajowej, a także w wyniku koncentracji niektórych kierunków studiów w Uniwersytecie Śląskim, zlikwidowano Wyższe Studium Nauczycielskie i przeniesiono filologię polską do nowo powołanego w Sosnowcu Wydziału Filologicznego, a historię z wychowaniem obywatelskim na Wydział Nauk Społecznych umiejscowiony w Katowicach. Natomiast cieszyńskiej Filii nadano status uczelni bezwydziałowej, pedagogiczno-artystycznej, z kierunkami studiów magisterskich w zakresie pedagogiki pracy kulturalno-oświatowej, wychowania muzycznego oraz wychowania plastycznego. W tym samym 1973 roku powołano pierwszego prorektora Uniwersytetu Śląskiego ds. Filii w Cieszynie. Został nim wybitny historyk prof. dr hab. Józef Chlebowczyk. W swojej historii Filia miała 6 prorektorów oraz 2 pełnomocników rektora UŚ. Prorektorami byli:

- prof. dr hab. Józef Chlebowczyk (od 18 marca 1972 do 31 sierpnia 1974);
- doc. dr hab. Antoni Gładysz (od 1 października 1977 do 31 sierpnia 1981);
- prof. dr hab. Wojciech Kojs (od 1 września 1984 do 31 sierpnia 1987; od 11 października 1987 do 30 listopada 1990);
- prof. dr hab. Kazimierz Ślęczka (od 1 grudnia 1990 do 31 sierpnia 1993; od 11 października 1993 do 31 sierpnia 1996);
- prof. dr hab. Alojzy Kopoczek (od 1 września 1996 do 31 sierpnia 1999; od 11 października 1999 do 31 sierpnia 2002);
- prof. dr hab. Halina Rusek (od 1 września 2002 do 31 sierpnia 2005).

Stanowisko pełnomocnika piastowali:

- prof. dr hab. Michał Staszków (od 1 września 1981 do 31 sierpnia 1982 – pełnomocnik rektora UŚ ds. Filii w Cieszynie);
- prof. dr hab. Wojciech Kojs (od 1 września 1982 do 31 sierpnia 1984 – pełnomocnik rektora UŚ ds. wydziału zamiejscowego).

Permanentny proces przemian w cieszyńskiej Filii doprowadził do utworzenia w niej w 1977 roku jedyne w ówczesnym kraju Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego, funkcjonującego z 2 instytutami: Instytutem Wy-

chowania Przedszkolnego i Kulturalno-Oświatowego oraz Instytutem Wychowania Muzycznego i Plastycznego. Nazwa pierwszego Instytutu wiązała się z uruchomieniem w roku akademickim 1976/1977 nowego kierunku studiów magisterskich: wychowania przedszkolnego. Wydział w Cieszynie umocnił dzięki owym przemianom swój status jednostki pedagogiczno-artystycznej kształcącej studentów na czterech kierunkach studiów magisterskich: pedagogiki pracy kulturalno-oświatowej, wychowania muzycznego, wychowania plastycznego oraz wychowania przedszkolnego. W latach siedemdziesiątych w cieszyńskiej Filii nie tylko następowały zmiany organizacyjne, lecz także poszerzono ofertę dydaktyczną dla nowej kategorii studentów: w roku akademickim 1973/1974 uruchomiono po raz pierwszy studia niestacjonarne, nazywane wówczas zaocznymi, które zaczęły rozwijać się niezwykle dynamicznie i do dziś stanowią równoważny ze studiami dziennymi wymiar dydaktyki realizowanej w Cieszynie. W pierwszym roku na studia niestacjonarne uczęszczało 169 studentów (obecnie ponad 3 tysiące). W ciągu pierwszego dziesięciolecia istnienia Filii rozwijała się także kadra naukowo-dydaktyczna – pod koniec pierwszej dekady w Cieszynie nauczało studentów 2 profesorów, 6 docentów i 26 adiunktów.

Drugie dziesięciolecie swojego istnienia jednostka cieszyńska rozpoczęła kolejnymi zmianami organizacyjnymi, które polegały na przekształceniu instytutów w katedry (1982 rok), a po krótkim czasie zamianie katedr ponownie na instytuty. Ta druga zmiana, dokonana w roku akademickim 1983/1984, doprowadziła do wyłonienia się trzech silnych instytutów kierunkowych organizujących proces dydaktyczny i sprawujących opiekę merytoryczną nad poszczególnymi kierunkami studiów: Instytut Nauk Pedagogicznych i Społecznych (pedagogika pracy kulturalno-oświatowej, wychowanie przedszkolne, nauczanie początkowe), Instytut Wychowania Muzycznego (wychowanie muzyczne), Instytut Wychowania Plastycznego (wychowanie plastyczne). W tym samym roku akademickim po raz pierwszy przeprowadzono rekrutację na nowy kierunek studiów: nauczanie początkowe. Utworzenie tego kierunku stanowiło odpowiedź na duże zapotrzebowanie na wysoko wykształconych nauczycieli najmłodszych uczniów szkół podstawowych i przemiany w ogólnokrajowym systemie edukacji, przypadające na następne lata. Przemiany te trwają zresztą do dziś, a cieszyńska pedagogika, przyzwyczajona do permanentnych zmian, zawsze na nie szybko odpowiada. Nauczanie początkowe rozwijało się na tyle szybko i dynamicznie, że po kilku latach ramy jednej katedry w Instytucie Nauk Pedagogicznych i Społecznych okazały się dla niej za ciasne – w roku akademickim 1991/1992 powołano Instytut Kształcenia z kilkoma zakładami pomocniczymi, który przejął opiekę organizacyjną i merytoryczną nad nauczaniem początkowym. Struktura Filii UŚ w Cieszynie została wzbogacona tym samym o kolejny, czwarty instytut kierunkowy.

Na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku rozpoczął się proces modernizacji założeń programowych kierunków kształcenia na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym oraz dyskusja nad celami kształcenia akademickiego, nowymi wyzwaniami, jakie stawiały przed nim dokonujące się w kraju gwałtownie przemiany społeczno-polityczne, kulturowe i ekonomiczne. Pierwszy etap zmian dotyczył przekształceń: pedagogiki kulturalno-oświatowej w animację społeczno-kulturalną oraz nauczania początkowego w edukację wczesnoszkolną. Nie była to tylko zmiana nazw, ale także programów studiów, które elastycznie dostosowywano do nowego otoczenia społecznego.

Największe zmiany, których konsekwencje wyznaczają również współczesny profil kształcenia na kierunkach realizowanych na wydziałach cieszyńskich, pociągnęła za sobą uchwała Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z 1992 roku. Na mocy tej uchwały powołano jeden integracyjny kierunek: pedagogika, w ramach którego znalazły miejsce dotychczasowe kierunki kształcenia już tylko jako specjalności: animacja społeczno-kulturalna, nauczanie początkowe, wychowanie przedszkolne, oraz nowa specjalizacja: edukacja filozoficzno-społeczna. Od tej pory na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym realizowano trzy kierunki studiów magisterskich: pedagogikę, wychowanie muzyczne oraz wychowanie plastyczne. Zmianom uległy także nazwy instytutów skupionych w Wydziale: Instytut Wychowania Plastycznego zmienił nazwę na Instytut Kształcenia Plastycznego, Instytut Wychowania Muzycznego na Instytut Pedagogiki Muzycznej, Instytut Nauk Pedagogicznych i Społecznych na Instytut Nauk Społecznych i Nauk o Kulturze, a Instytut Teorii Kształcenia stał się Instytutem Pedagogiki.

O rozwoju jednostki akademickiej świadczy nie tylko doskonalenie dotychczasowej oferty dydaktycznej i naukowej oraz doskonalenie struktur organizacyjnych, ale przede wszystkim kreowanie całkowicie nowych propozycji. Z nową ofertą wystąpili naukowcy z Cieszyna w roku akademickim 1995/1996. Rozpoczęto wówczas, za zgodą Senatu Uniwersytetu Śląskiego, rekrutację na studia stacjonarne na nowym kierunku – etnologia – ze specjalnościami: etnologiczno-antropologiczną oraz etnologiczno-folklorystyczną. Temu znaczącemu i dużej wagi wydarzeniu towarzyszyły inne, między innymi uruchomienie niestacjonarnych magisterskich studiów uzupełniających dla absolwentów kolegów nauczycielskich oraz absolwentów trzyletnich studiów zawodowych w WSP na kierunkach: pedagogika, wychowanie muzyczne i wychowanie plastyczne. W połowie lat dziewięćdziesiątych w Cieszynie kształciło się już około 5 tysięcy studentów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, a działalność dydaktyczną i naukową prowadziła 177-osobowa kadra nauczycieli akademickich, wśród których znalazło się już 38 samodzielnych pracowników nauki.

Nieustannie trwał proces doskonalenia istniejących struktur organizacyjnych cieszyńskiej Filii, wyrażający się przede wszystkim w zwiększaniu liczby zakładów w obrębie poszczególnych instytutów, co wiązało się z poszerzającym się nieustannie zakresem zadań edukacyjnych i rozwojem programów naukowych. Modyfikowano także programy działania i zadania już istniejących jednostek.

Sukcesywnie uruchamiano również nowe formy kształcenia, tzn. specjalności oraz specjalizacje pedagogiczne. I tak w roku akademickim 1997/1998 w Instytucie Pedagogiki uruchomiono specjalność pedagogika pracy socjalno-opiekuńczej, a w roku następnym w Instytucie Nauk Społecznych i Nauk o Kulturze kolejną: edukacja religijna o profilu katolickim i ewangelickim. Utworzenie tej drugiej specjalności miało na celu kształcenie pedagogów-katechetów wyposażonych w rozległą wiedzę pedagogiczną i ogólną, humanistyczną.

Na początku nowego wieku nastąpiła kolejna istotna zmiana jakościowa struktury organizacyjnej Filii UŚ w Cieszynie, zmiana, której można przypisać miano eksperymentu. W marcu 2002 roku Senat UŚ zatwierdził przekształcenie struktury Filii. W miejsce jednego Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego powołano dwie jednostki: Wydział Artystyczny oraz Międzynarodową Szkołę Nauk o Edukacji i Kulturze jako wspólną jednostkę Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ostrawskiego w Republice Czeskiej. Międzynarodowej Szkole wyznaczono ambitne cele i zadania odpowiadające procesom zachodzącym w Europie, szczególnie Środkowo-Wschodniej, polegającym głównie na poszukiwaniu i realizowaniu różnych form integracji. Do zadań tych należało wzbogacanie oraz umiędzynarodowianie oferty edukacyjnej, tworzenie nowych kierunków i specjalności uwzględniających międzynarodowy profil edukacji, przygotowywanie absolwentów do pracy w obszarze pogranicznym, tworzenie wspólnych, polsko-czeskich projektów badawczych itp. W jednostce tej funkcjonowały Kolegium Polskie i Kolegium Czeskie. W Kolegium Polskim w miejsce instytutów powołano katedry i zakłady, które przejęły opiekę merytoryczną i organizacyjną nad dwoma kierunkami studiów: pedagogiką i etnologią. Dzisiaj można powiedzieć, że ten dydaktyczno-naukowy eksperyment nie powiódł się. Interesujące i nowoczesne zamierzenia, a także rozwiązania administracyjne okazały się niezgodne z polskim prawem zawartym w *Ustawie o szkolnictwie wyższym*, w której stwierdza się, że tylko podstawowe jednostki mogą prowadzić kierunki studiów. Ponieważ Międzynarodowa Szkoła Nauk o Edukacji i Kulturze nie była taką jednostką, po roku jej funkcjonowania, w czerwcu 2003 roku Senat Uniwersytetu Śląskiego po raz kolejny debatował nad strukturą organizacyjną swojej Filii w Cieszynie. Podjęto uchwałę o utworzeniu w miejsce Międzynarodowej Szkoły Nauk o Edukacji i Kulturze Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, jako drugiej – obok Wydziału

Artystycznego – podstawowej jednostki organizacyjnej, wchodzącej w skład cieszyńskiej Filii. Po tych strukturalnych przekształceniach forma organizacyjna jednostki cieszyńskiej wydawała się optymalna i zapewniająca stabilność w zakresie dydaktyki i działalności naukowej. Filia w Cieszynie była w połowie pierwszej dekady XXI wieku jednostką dużą: pracowało w niej 384 pracowników, w tym 248 nauczycieli akademickich, spośród których 24 posiadało tytuł profesora. Kadra ta kształciła 6 689 studentów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych.

Okazało się jednak, że proces przemian utrwalił się i postępował nadal – w 2005 roku miało miejsce wręcz rewolucyjne wydarzenie w dziejach cieszyńskiej jednostki: Filia UŚ została przekształcona w dwa Wydziały: Artystyczny oraz Etnologii i Nauk o Edukacji, umiejscowione w Uniwersytecie Śląskim w Cieszynie. Uchwałę Senatu UŚ potwierdzającą tę zmianę poprzedzał rok przygotowań do niej. Przekształcenie to okazało się konieczne przede wszystkim w celu ujednolicenia – do tej pory w pewnych obszarach odmiennych – podstawowych zasad funkcjonowania jednostki macierzystej i jej Filii. Dotyczyło to zwłaszcza polityki finansowej. Formuła Filii wyczerpała się z chwilą przejścia przez administrację centralną księgowości, co zdyscyplinowało wydatki Filii, a tym samym zapewniło jej bezpieczeństwo finansowe – zniknięcie szyldu „Filia” było naturalną konsekwencją tego procesu. Choć wydarzenie to w pewnych kręgach wzbudziło silne emocje – również negatywne – już dzisiaj, po kilku latach, można mówić o słuszności tego kierunku przemian i o awansie, jaki jednostka cieszyńska dzięki nim osiągnęła. Działając pod ochronnym parasolem uczelni macierzystej, wydziały cieszyńskie uzyskały stabilizację finansową, a także dydaktyczną i naukową. Wszystkie kierunki studiów magisterskich oraz jeden kierunek studiów licencjackich uzyskały akredytację Państwowej Komisji Akredytacyjnej, co oznacza potwierdzenie wysokiej jakości nauczania i spełnienie wszystkich, wysokich standardów ustalonych w tym zakresie. Obydwa Wydziały są ponadto wysoko oceniane za działalność naukowo-badawczą: Wydział Artystyczny uzyskał w 2006 roku drugą, a Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji pierwszą kategorię w ostatniej tzw. parametrycznej ocenie dokonywanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W ciągu wielu lat istnienia cieszyńskich jednostek Uniwersytetu Śląskiego zmieniała się liczba studentów oraz pracowników naukowo-dydaktycznych. Bywały lata, w których nauczyciele zmagali się ze szczególnie dużą liczbą grup studenckich, grup seminaryjnych i koniecznością oceny licznych prac magisterskich. Ostatnie lata należą do tych, w których notuje się spadek liczby studentów, co ma różnorodne uwarunkowania. Do najważniejszych należy poszerzenie się oferty dydaktycznej w postaci licznych uczelni niepublicznych, które – choć kształcą studentów najczęściej

tylko na poziomie licencjackim – cieszą się sporą popularnością, oraz niż demograficzny.

W pierwszym roku istnienia Filii UŚ uczyło się w Cieszynie pod kierunkiem 14 pracowników naukowo-dydaktycznych 124 studentów, natomiast w ostatnim roku istnienia Filii – roku 2005 – studiowało już na wszystkich kierunkach i specjalnościach 4 509 studentów, a kadra dydaktyczna liczyła 240 osób.

Obecnie liczba studentów obu cieszyńskich Wydziałów wynosi 2 829³, w tym na studiach stacjonarnych 1 706. Na Wydziale Artystycznym studiuje 683 studentów: 446 na studiach stacjonarnych oraz 237 na studiach niestacjonarnych; na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji liczba studentów wynosi ogółem 2 146, w tym na studiach stacjonarnych studiuje 1260 osób, na studiach niestacjonarnych – 886. Kadre naukowo-dydaktyczną obu cieszyńskich jednostek tworzy 202 pracowników, w tym 40 pracowników samodzielnych – profesorów i doktorów habilitowanych.

Zgodnie z wprowadzonym do polskiego szkolnictwa wyższego systemem bolońskim, studia stacjonarne i niestacjonarne na kierunkach pedagogika i etnologia mają charakter dwustopniowy. Trzyletnie studia pierwszego stopnia kończą się licencjatem, z kolei dwuletnie studia drugiego stopnia wienńczy magisterium. Program stacjonarnych studiów realizowany jest z uwzględnieniem Europejskiego Systemu Transferu Punktów (ECTS), który umożliwia studentom odbywanie studiów nie tylko w jednostce macierzystej, lecz także w innych uczelniach europejskich o podobnym profilu.

Na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji nadal prowadzone są dwa kierunki studiów z kilkoma specjalnościami, przy uwzględnieniu charakteru i możliwości kadrowych oraz organizacyjnych Wydziału; do tych możliwości dostosowywana jest również liczba miejsc na poszczególnych kierunkach. Nieustannie trwa proces przystosowywania oferty edukacyjnej do regionalnego, ogólnopolskiego, a także europejskiego zapotrzebowania na specjalistów w określonych dziedzinach. W ramach kierunku pedagogika umocniły się – po kolejnych przekształceniach – następujące specjalności:

- zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne; absolwenci tej specjalności otrzymują uprawnienia do pracy w przedszkolach, szkołach podstawowych, szkołach sanatoryjnych, prewencyjnych, świetlicach szkolnych i środowiskowych itp.;
- zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i terapia pedagogiczna;
- pedagogika opiekuńczo-wychowawcza (w miejsce pracy socjalnej i opiekuńczo-wychowawczej), przygotowująca absolwentów do pracy z dzieć-

---

³ Stan na czerwiec 2010 roku.

mi, młodzieżą i dorosłymi, udzielania pomocy jednostce oraz różnym grupom społecznym w utrzymaniu pełni możliwości fizycznych, psychicznych, a także społecznych, szczególnie w domach dziecka, bursach i internatach, świetlicach szkolnych, koloniach i półkoloniach, obozach, ośrodkach wczasów dziecięcych, hospicjach, prewentoriach, sanatoriach, pogotowiach opiekuńczych, grupach terapeutycznych, różnego typu poradniach itp.;

- animacja społeczno-kulturalna, jako propozycja dla kandydatów na pedagogów, którzy interesują się kulturą, jej upowszechnianiem, edukacją kulturalną, wychowaniem do kultury i przez kulturę, a także chcą pracować w instytucjach upowszechniania kultury, instytucjach oświatowych, w wydziałach kultury różnych szczebli administracji samorządowej, w organizacjach i stowarzyszeniach pozarządowych związanych z kulturą, w mediach lokalnych itp.;
- animacja społeczno-kulturalna z turystyką kulturalną;
- edukacja filozoficzno-społeczna, skierowana do osób pragnących osiąść umiejętność refleksyjnego spojrzenia na problemy człowieka, kultury oraz społeczeństwa i podjąć pracę jako nauczyciele takich przedmiotów, jak filozofia, wiedza o społeczeństwie i etyka;
- wychowanie ekologiczne z etyką środowiskową, kształćące edukatorów i animatorów działań proekologicznych w szkolnictwie, instytucjach samorządowych oraz organizacjach pozarządowych, absolwentów umiających dostrzec wzajemne relacje między człowiekiem, jego kulturą i środowiskiem naturalnym, wyposażonych w wiedzę umożliwiającą realizację regionalnej a międzyprzedmiotowej ścieżki ekologicznej, interaktywnych programów edukacyjnych (GREEK, GLOBE), organizację szkoleń, warsztatów, seminariów terenowych i konferencji itp.;
- asystent osoby niepełnosprawnej, przygotowująca absolwentów do pracy z osobami niepełnosprawnymi, wymagającymi nie tylko określonych usług opiekuńczych, lecz także szeroko pojętej rehabilitacji – medycznej, psychologicznej, społecznej, zawodowej, rodzinnej, środowiskowej prowadzonej w domach pomocy społecznej, ponadlokalnych ośrodkach wsparcia, warsztatach terapii zajęciowej, zakładach aktywności zawodowej, zakładach pracy chronionej, spółdzielniach socjalnych, organizacjach pożytku publicznego itp.

Na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji doszło także do likwidacji pewnych form kształcenia – licznych rozdrobnionych specjalizacji i jednej specjalności pedagogicznej: edukacja religijna, na którą wstrzymano rekrutację w roku akademickim 2005/2006. Takie rozwiązanie było konieczne z dwóch względów: nieuznawania przez diecezję Kościoła katolickiego (poza diecezją bielsko-żywiecką) uprawnień absolwentów tej specjalności do wykonywania zawodu katechety oraz utworzenia w 2001 roku – w ra-

mach Uniwersytetu Śląskiego – Wydziału Teologicznego na Wydziale tym którym uruchomiono na kierunku teologia specjalność nauczycielską, na której przygotowywani są przyszli katecheci. Utrzymywanie podobnego kierunku kształcenia w Cieszynie – niecieszącego się zresztą szczególną popularnością wśród kandydatów na studia – straciło rację bytu.

Na Wydziale Artystycznym prowadzone są trzy kierunki studiów pierwszego i drugiego stopnia:

- 1) edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych ze specjalnościami:
  - grafika użytkowa i artystyczna;
  - malarska kreacja obrazu;
  - multimedia, fotografia i rysunek;
  - rzeźbiarskie kształtowanie przestrzeni;
- 2) grafika – kierunek otwarty w 2001 roku, stanowiący szczególnie atrakcyjną propozycję cieszyńskiego Instytutu Sztuki, który dysponuje w pełni wyposażonymi pracowniami specjalistycznymi i wysoko wykwalifikowaną kadrą dydaktyczną;
- 3) edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej (z czterema specjalizacjami na studiach pierwszego stopnia i sześcioma specjalizacjami na studiach drugiego stopnia).

Swoistym probierzem rangi jednostki naukowo-badawczej jest zdolność przeprowadzania przewodów awansowych oraz nadawania stopni naukowych. Instytut Sztuki, dzięki stałemu podnoszeniu kwalifikacji pracowników dydaktycznych, uzyskał prawo nadawania stopni naukowych doktora (od 2001 roku) i doktora habilitowanego (od roku 2002) w dyscyplinie artystycznej grafika. Zaowocowało to przeprowadzeniem kilkunastu przewodów kwalifikacyjnych w tej dziedzinie. Dowodem docenienia doświadczenia dydaktycznego cieszyńskich pedagogów jest także fakt ich członkostwa w opiniotwórczej dla tej dyscypliny instancji, jaką jest OMREA, rada wytyczająca standardy programowe i określająca kształt dydaktyki artystycznej.

Mocną stroną obu cieszyńskich Wydziałów jest współpraca międzynarodowa, prowadzona od początku istnienia Filii w Cieszynie, a więc mająca bogate tradycje. Ponadto współpracę tę ułatwia i intensyfikuje szczególne położenie Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie na pograniczu państwowym, ale też etniczno-kulturowym. Większość umów o współpracy naukowo-dydaktycznej z partnerami zagranicznymi została zawarta jeszcze w czasach Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego. Obecnie porozumienia te są kontynuowane i poszerzane. Do najważniejszych partnerów zagranicznych wydziałów cieszyńskich należą: Pädagogische Zentrum Graz-Eggenberg (Austria), Sàrospatak Comenius Tanítókepző Főiskola (Węgry), Kongres Polaków i Zarząd Główny PZKO – Czeski Cieszyn (Republika Czeska), Belarus State Univesity of Culture (Białoruś), Eszterhazi Karoly

Teacher Training College (Węgry), Silesian University – Opava (Republika Czeska), Ostravska Universita – Ostrava (Republika Czeska), Constantinus the Philosopher University in Nitra (Słowacja).

Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji współpracuje w ramach Programu Socrates/Erasmus z trzema ośrodkami naukowymi kształcącymi nauczycieli: Centre de Formation Pedagogique Cambrai (Francja), Pädagogische Akademie der Diözese Graz-Seckau (Austria) oraz Religionspädagogische Akademie der Diözese Graz-Seckau (Austria). Natomiast Wydział Artystyczny współpracuje z Central Ostrobothnian Polytechnic w Kokkola (Finlandia), z Uniwersytetem Helsińskim, a także z uczelniami artystycznymi w Słowacji, Republice Czeskiej i Wielkiej Brytanii.

Szczególnie intensywną współpracę, co wynika przede wszystkim z bliskiego sąsiedztwa, podejmuje Uniwersytet w Cieszynie z Uniwersyteciem Ostrawskim w Republice Czeskiej. Cieszyn i Ostrawę dzieli odległość zaledwie około 50 kilometrów i już całkowicie otwarta granica państwowa, co powoduje, że kontakty między pracownikami i studentami obu uczelni mogą mieć codzienny charakter. Współpraca z Ostrawą obejmuje wymianę doświadczeń naukowych i dydaktycznych w trakcie organizowanych po obu stronach granicy konferencji, a także próby przygotowywania wspólnych konferencji. Znacząca jest również współpraca obu uczelni na polu artystycznym. Naukowcy i artyści z Uniwersytetu w Ostrawie są ponadto partnerami dla pracowników z Cieszyna w różnorodnych programach i projektach międzynarodowych, w tym transgranicznych.

Ważnym elementem działalności naukowo-artystycznej Instytutu Sztuki UŚ jest współpraca przygraniczna. Wśród działań podejmowanych w tym zakresie najistotniejsze, ze względu na taki właśnie charakter, były warsztaty graficzne realizowane w ramach grantu unijnego Phare *Kontakty III Ostrava – Cieszyn* (odbyła się już trzecia edycja tego przedsięwzięcia, którego animatorem, obok Uniwersytetu Ostrawskiego, jest cieszyński Instytut Sztuki). W sferze międzynarodowej współpracy przygranicznej odnotować także można: udział pracowników Instytutu w międzynarodowych warsztatach wielkoformatowego druku cyfrowego, organizowanych przez Factory-Print i Uniwersytet Ostrawski Ostrava-Petřvald; prezentację galerii regionów przygranicznych Republiki Czeskiej i Polskiej w ramach projektu *Galerie 05* oraz organizację plenerów fotograficznych, wystaw, sympozjum i przygotowanie publikacji w ramach projektu Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu w Opawie *Dwa miasta – dwa uniwersytety na granicy*. Działalność międzynarodowa Instytutu realizowana była również w ramach kontaktów polsko-litewskich. Pod egidą Instytutu Sztuki działa przy Uniwersytecie w Cieszynie, obrosła już tradycja, Galeria Uniwersytecka. Ambicją Galerii, zresztą z powodzeniem realizowaną, jest przybliżanie odbiorcom dzieł artystów z różnych środowisk, reprezentujących często od-

mienne orientacje artystyczne, a także sztuki tworzonej przez zaprzyjaźnionych artystów czeskich, czy też pedagogów z innych jednostek dydaktycznych w kraju.

Pracownicy i studenci obu Wydziałów UŚ umiejscowionych w Cieszynie od lat współpracują z licznymi instytucjami społecznymi, kulturalnymi i artystycznymi działającymi na ziemi cieszyńskiej, a przede wszystkim z władzami miasta Cieszyna i powiatu cieszyńskiego. Szczególnie spektakularnym tego przykładem jest włączenie się Uniwersytetu w obchody 1200-lecia Cieszyna, choć jubileusz ten opiera się tylko na legendzie. 1 października 2010 roku odbyła się w Cieszynie ogólnouczelniana inauguracja nowego roku akademickiego 2010/2011 oraz popołudniowy Desant Studencki, którego główną ideą była prezentacja różnych kierunków aktywności studentów uczących się w Cieszynie.

Nieprzypadkowo obydwie cieszyńskie Wydziały otrzymują najwyższe oceny ministerialne w zakresie działalności naukowo-badawczej. Prowadzone przez cieszyńskich naukowców badania mają nie tylko interesujący profil, lecz także rozliczne kierunki.

Pracownicy Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji realizują zadania badawcze w zakresie etnologii/antropologii kulturowej i pedagogiki, a usytuowanie Wydziału w mieście granicznym i środowisku wielokulturowym Śląska Cieszyńskiego jest jednym z ważniejszych uwarunkowań podejmowania tych zadań. Dlatego też problematyka pogranicza polsko-czeskiego i polsko-słowackiego, przemian kulturowych, uwarunkowań rozwoju, wychowania i kształcenia w tym środowisku stanowi podstawę części projektów badawczych, a problematyka samych eksploracji jest często odpowiedzią na ważne pytania nurtujące środowisko lokalne, służy wyjaśnianiu zachodzących przemian społeczno-kulturowych oraz projektowaniu nowych, korzystnych kierunków rozwoju. Stąd też wśród realizowanych obecnie tematów podejmowanych przez naukowców pedagogów, etnologów oraz antropologów znalazły się: *Społeczne, pedagogiczne i kulturowe uwarunkowania rozwoju i wychowania dzieci i młodzieży na pograniczu polsko-czeskim; Społeczne i kulturowe uwarunkowania edukacji i socjalizacji uczniów z upośledzeniem umysłowym w Polsce i Republice Czeskiej; Dziedzictwo kulturowe jako klucz do tożsamości pogranicza polsko-czeskiego na Śląsku Cieszyńskim; Przemiany kultury pogranicza i społeczności lokalnych po dwudziestu latach transformacji społeczno-politycznej; Transformacja kulturowa i społeczna współczesnego miasta, obszarów podmiejskich i wsi a pogranicza regionalne i etniczne; Oblicza samorządności. Współczesna edukacja obywatelska; Rodzina, szkoła i Kościół wobec realiów i wyzwań XXI wieku oraz Filozoficzna refleksja nad kulturą jako próba odpowiedzi na problemy współczesności; Kompetencje, potrzeby i doskonalenie kadr realizujących edukację kulturalną, Zachowania komunikacyjno-językowe.*

Wymienione zadania badawcze stanowią o specyfice Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji oraz w istotny sposób wzbogacają dorobek polskiej, ale także środkowoeuropejskiej pedagogiki i etnologii.

W grupie zadań naukowych jednostki znalazły się również inne kontynuowane oraz nowe tematy: *Dydaktyka szkolna i przedszkolna a jakość kształcenia*, *Diagnoza i kierunki rozwoju*; *Ethnologia Europae Centrali*; *Platforma „kształcenie na odległość” w doskonaleniu kształcenia na kierunkach pedagogicznych*, których przydatność naukowa została uznana wcześniej, a osiągnięte rezultaty pozwalają sądzić, że ich upowszechnienie przyczyni się do rozwoju obu dyscyplin: pedagogiki i etnologii.

Na Wydziale Artystycznym główne kierunki badawcze mają dwa wymiary, wyraźnie wyodrębnione ze względu na specyfikę dwóch instytutów tworzących Wydział.

Kierunki badawcze podejmowane w Instytucie Muzyki to:

- edukacja muzyczna;
- historia muzyki śląskiej;
- muzyka współczesna – kierunki, tendencje, stylistyka;
- teoria muzyki z uwypukleniem analizy muzycznej;
- kształcenie instrumentalne, kameralistyka;
- związki muzyki ludowej i profesjonalnej;
- polska muzyka religijna – stan zachowania, funkcje w kulturze, perspektywy rozwoju;
- dziedzictwo kulturowe Śląska;
- historia folklorystyki śląskiej;
- recepcja muzyki w Polsce, krytyka muzyczna;
- socjologia i semiotyka muzyki;
- kompozycja współczesna z uwzględnieniem muzyki elektronicznej, kompozycji komputerowej i aranżacji rozrywkowej.

Od kilku lat organizowane są systematycznie konferencje naukowe z zakresu muzyki religijnej w perspektywie polskiej i międzynarodowej. Prowadzi się badania nad estetycznym różnicowaniem muzyki współczesnej. Rezultaty badań prezentowane są na międzynarodowych konferencjach w Niemczech, we Włoszech, w Finlandii, na Łotwie, w Austrii i Stanach Zjednoczonych.

W ramach Instytutu Sztuki podejmowane są badania z następujących zakresów tematycznych:

- dziedzina działalności artystycznej: rysunek autonomiczny, grafika warsztatowa i komputerowa, grafika projektowa, fotografia, multimedia oraz inne formy obrazowania;
- dzieło sztuki w obliczu uwarunkowań kontekstu kulturowego;
- interdyscyplinarny dyskurs artystyczny;
- dydaktyka artystyczna w kulturze płynności;

- kształcenie artystyczne w kontekście praktyki polskich ośrodków dydaktycznych;
- sytuacja „nauczyciela sztuki” w obliczu ponowoczesności;
- intersemiotyczność przekazów wizualnych;
- strategia interpretacji i werbalizacji dzieła sztuki;
- dylematy kształcenia artystycznego w kontekście ponowoczesnej praktyki artystycznej;
- międzynarodowa i ogólnopolska działalność wystawiennicza w dziedzinie grafiki;
- tematy badawcze związane z przenikaniem się tradycyjnych technik i nowych mediów w dziełach graficznych, a także komunikacji artystycznej z wykorzystaniem aparatury komputerowej do transmisji tekstów i obrazów.

To szczególne zróżnicowanie tematyki badawczej obu cieszyńskich Wydziałów sprzyja utrzymywaniu kontaktów uczelni z wieloma ośrodkami badawczo-naukowymi w kraju oraz pozwala na przekazywanie doświadczeń badawczych studentom, przez co zostaje wzbogacona oferta dydaktyczna jednostek UŚ ulokowanych w Cieszynie.

Szczególnie interesujące próby w zakresie badań naukowych prowadzą studenci w ramach swoich kół naukowych. Na obu Wydziałach liczba tych kół systematycznie rośnie. Na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji działają Koła: Edukacji Międzykulturowej, Pedagogów, Artystyczno-Naukowe Animatorów Kultury, Pomocy Społecznej, Etnologów, Zintegrowanej Edukacji Wczesnoszkolnej, a na Wydziale Artystycznym: Art. Media, Colore, Convert, De-Ha, Kurant, Piąte Koło, Poza Pracownią, a także: Studenckie Koło Artystyczno-Naukowe „Strefa Jazzu”, Koło Artystyczno-Naukowe „Ictus”, Dyrygenckie Koło Naukowe, Studenckie Koło Artystyczne, Chór „Harmonia”, Studenckie Koło Artystyczno-Naukowe Muzyki Dawnej.

Po kilkudziesięciu latach funkcjonowania w tym szczególnym miejscu można powiedzieć, że Uniwersytet Śląski w Cieszynie ma swój regionalny, przygraniczny rys – niepowtarzalny i oryginalny, zgodny ze współczesnymi europejskimi trendami. Trudno byłoby dzisiaj wyobrazić sobie Cieszyn bez Uniwersytetu „na Bobrku”, jak mówią cieszyniacy. Jest on już stałym, nie naruszalnym elementem pejzażu kulturalnego i struktury społecznej miasta i powiatu cieszyńskiego.

Halina Rusek

In the Cieszyn seat of the University of Silesia

S u m m a r y

The article presents the formation of the Branch of the University of Silesia in Cieszyn and its functioning until now. Structural and organizational changes within the Branch, as well as profiles of academic education, and the number of students in particular years were shown. Also, the people constituting the academic environment in Cieszyn were pointed out.

Halina Rusek

In Teschener Sitz der Schlesischen Universität

Z u s a m m e n f a s s u n g

In dem Artikel schildert die Verfasserin die Entstehung und die Tätigkeit der Filiale der Schlesischen Universität in Teschen bis zum heutigen Tage. Sie nennt strukturelle und organisatorische Änderungen innerhalb der Filiale, verschiedene Profile der Hochschulbildung, die Studentenzahl in den einzelnen Studienjahren und die das akademische Milieu bildenden Personen.